

Wojciech Góralski

"Uniwersytety wobec współczesnych wyzwań", Zenon Grochołęwski, Warszawa 2013 : [recenzja]

Studia Płockie 42, 267-270

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Kard. Zenon Grocholewski, *Uniwersytety wobec współczesnych wyzwań*, Szkoła Wyższa im. Bogdana Jańskiego, Warszawa 2013, ss. 400.

Aktywność prefekta Kongregacji Wychowania Katolickiego nie ogranicza się jedynie do urzędowania w siedzibie wymienionej dykasterii Kurii Rzymskiej, lecz – z natury rzeczy – wymaga również systematycznego odwiedzania (wizytowania) katolickich szkół wyższych, przede wszystkim uniwersytetów. Wizyty te stały się szczególnie doniosłym czynnikiem posługi kard. Zenona Grocholewskiego, wieloletniego profesora prawa kanonicznego uniwersytetów rzymskich. Odwiedzając na różnych kontynentach uczelnie katolickie, wygłasza okolicznościowe przemówienia, w których porusza aktualne problemy nurtujące tak wykładowców, jak i studentów. Przedstawia poza tym referaty na krajowych i międzynarodowych konferencjach naukowych i sympozjach organizowanych przez uniwersytety w różnych krajach; reprezentuje Stolicę Apostolską w urzeczywistnianiu procesu Bolońskiego. Uprawia wreszcie działalność publikacyjną, której owocem pozostają liczne opracowania z dziedziny związanej bezpośrednio z misją uczelni katolickiej czy też z zakresu szeroko rozumianej kultury chrześcijańskiej.

Bogate już nauczanie kard. Z. Grocholewskiego, kierującego Kongregacją Wychowania Katolickiego od 1999 roku, stanowi niewątpliwą wkład w rozwój współczesnej myśli nie tylko w obszarze edukacji katolickiej, lecz także kultury i humanizmu chrześcijańskiego.

Z inicjatywy ks. Mariana Piwko CR, założyciela Szkoły Wyższej im. Bogdana Jańskiego w Warszawie, z okazji 20-lecia jej istnienia, wydano (pod redakcją ks. prof. Stanisława Urbańskiego) obszerny zbiór wystąpień i publikacji kard. Z. Grocholewskiego z okresu kierowania przezeń wymienioną Kongregacją watykańską. Całość, poprzedzona wprowadzeniem („Wdzięczność i wyzwanie”) ks. M. Piwko CR, obejmuje 38 tego rodzaju tekstów Kardynała, usystematyzowanych w pięciu rozdziałach tematycznych.

Rozdział I – „Tożsamość uniwersytetu” (s.15-133) zawiera 11 tekstów, które ukazują uniwersytet katolicki w różnych jego wymiarach i aspektach. Pierwszy z nich poświęcony jest uniwersytetowi katolickiemu w rozumieniu prawa kanonicznego. Po wprowadzeniu oraz zwięzłym przedstawieniu historii uniwersytetów, Autor omawia kryteria znamionujące uniwersytet katolicki (w świetle obowiązującego Kodeksu Prawa Kanonicznego oraz Konstytucji apostolskiej Jana Pawła II *Ex corde Ecclesiae* z 15 sierpnia 1990

roku). Są nimi: inspiracja chrześcijańska badań naukowych, wzbogacanie przez uprawiających naukę skarbcza ludzkiej wiedzy, wierność przesłaniu chrześcijańskiemu wyrażonemu przez Kościół, służba Ludowi Bożemu. Ks. Kardynał zwraca tutaj uwagę na misję uczelni katolickiej. Dużo miejsca poświęca więzi uniwersytetu katolickiego z Kościołem (z racji aktu erekcyjnego oraz statutu), a także aktualnym wyzwaniom tegoż uniwersytetu (powszechność, która zapewnia dialog rozumu i wiary, kierowanie się światłem prawdy, ewangelizacja). Odrębne studia dotyczą: uniwersytetu jako projektu ewangelizacyjnego (wnoszącego ogromny wkład w kulturę światową) angażującego całą wspólnotę chrześcijan (ewangelizacja osób, ewangelizacja kultury, ewangelizacja społeczeństwa); autonomii uniwersytetów i wolności nauk; ośrodków wyższych studiów kościelnych i katolickich (czytelnik poznaje tutaj różnicę między uniwersytetem kościelnym, który zajmuje się głównie – w ramach wydziałów kościelnych – Objawieniem chrześcijańskim, a uniwersytetem katolickim, który prowadzi badania i dydaktykę w różnych dziedzinach wiedzy, starając się je wzbogacić refleksją filozoficzną i światłem Ewangelii); miejsca i roli wydziału teologicznego na uniwersytecie państwowym; procesu Bolońskiego jako okoliczności pobudzającej do większego wkładu w dzieło nowej ewangelizacji; globalizacji jako czynnika apelującego o jakość akademicką i specyficzną tożsamość uniwersytetu katolickiego; kościelnego *nihil obstat* dla profesorów teologii katolickiej; nauczania prawa kanonicznego po promulgacji Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku (istnieje 38 ośrodków studiów i nauczania prawa kanonicznego); reformy kościelnych studiów filozoficznych; wydziału teologii w Lugano (kampus Uniwersytetu Szwajcarii włoskojęzycznej).

W rozdziale II – „Posłannictwo uniwersytetu we współczesnym świecie” (s. 137-241), obejmującym 10 opracowań, kard. Z. Grocholewski ukazuje misję zarówno uniwersytetu jako takiego, jak i uniwersytetu katolickiego. Zaczynając od misji uniwersytetu katolickiego w świecie, Autor – w nawiązaniu do nauczania Jana Pawła II i Benedykta XVI – kreśli zadania katolickiego profesora uniwersyteckiego jako „misjonarza prawdy i dobra” oraz „misjonarza wartości chrześcijańskich”. Najzwięźlej można je określić następująco: „Katolicki wykładowca daje świadectwo chrześcijańskie poprzez swoją prawdość, uczciwość osobistą i naukową oraz swój prestiż zawodowy” (s. 143).

W pozostałych artykułach Autor porusza następujące tematy: nauczanie i uczenie się wiary na uniwersytecie katolickim (katolicki uniwersytet jest wspólnotą wiary, która ma na celu poszukiwanie prawdy); rola wyższych uczelni katolickich z perspektywy pontyfikatu Jana Pawła II; papież Jan Paweł II jako promotor nauki i człowiek dialogu we współczesnym świecie; misja kościelnego kształcenia wyższego (polegająca na „utrzymywaniu w stałej gotowości wrażliwości na prawdę”, jak to określił Benedykt XVI); fakultety teologiczne w służbie wiary i Kościoła (według Konstytucji apostolskiej *Sapientia Christiana*); uniwersytet katolicki i jego tożsamość (interesująco

Autor ukazuje niebezpieczeństwa płynące ze strony niektórych nurtów myśli postmodernistycznej: oddzielenie rozumu od wiary, osłabienie wrażliwości na Boga i człowieka, nowa mentalność scjentystyczna, fałszywa koncepcja wolności, groźba sprzymierzenia się demokracji i etycznego relatywizmu, kryzys kultury; wyraża przekonanie, że wyjście z labiryntu trudności i przeciwności powinien wskazywać uniwersytet katolicki poprzez dążenie do integracji wiedzy, dialog między wiarą i rozumem, wrażliwość etyczną oraz dialog kulturowy); misja katolickiego uniwersytetu w sercu dzisiejszego Orientu (nawiązanie do przemówienia Jana Pawła II wygłoszonego 11 maja 1997 roku w Bejrucie); rola uniwersytetów katolickich na terenach wyniszczonych przez komunizm (Autor zauważa m.in., iż po niedawnym odzyskaniu pełnej niepodległości i suwerenności przez państwa Europy środkowo-wschodniej „nie odnotowano porywającej eksplozji uniwersytetów katolickich”, s. 218, a także wskazuje na wyzwania, jakie stoją przed tego rodzaju uczelniami w tym regionie); jaki uniwersytet potrzebny jest dziś Europie (interesująca refleksja na temat roli specyficznego przekazu myśli chrześcijańskich cnót: wiary, nadziei i miłości).

Z kolei w rozdziale III – „Uniwersytet a nowa ewangelizacja” (s. 245-282) zawarte są 4 prace. W pierwszej z nich: „Uniwersytet katolicki a nowa ewangelizacja” Prefekt Kongregacji Wychowania Katolickiego wskazuje na motywy włączenia się uczelni katolickich w to dzieło: wskazania Konstytucji apostolskiej *Ex corde Ecclesiae* oraz pozycja zajmowana przez te uczelnie: stoją one „na skrzyżowaniu wiary i kultury” (s. 248), a następnie zatrzymuje swoją uwagę na narzędziu, którym dysponuje uniwersytet katolicki w urzeczywistnianiu nowego dzieła misyjnego, a którym – jak to określił Benedykt XVI – jest „poszerzanie umysłu” (otwarcie na zasady etyki, otwarcie na mądrość filozoficzną, uwzględniającą właściwą wizję człowieka, otwarcie na światło wiary, otwarcie na miłość). Druga praca poświęcona jest znaczeniu uniwersytetów katolickich w dobie nowej ewangelizacji (poszukiwanie prawdy, Boga i drugiego człowieka). Kolejna dotyczy udziału wydziału teologicznego w misji ewangelizacyjnej Kościoła (poprzez wierność Magisterium Kościoła, przyczynianie się do wzrostu wiary Ludu Bożego, otwartość na podjęcie refleksji i twórczego dialogu nad problemami współczesnego świata). Wreszcie w czwartym podrozdziale czytelnik zapoznaje się z celami Papieskiego Instytutu Liturgicznego św. Anzelma w Rzymie (poszukiwanie, nauczanie, duszpasterstwo).

Rozdział IV – „Humanizm chrześcijański” (s. 285-334) to segment książki zawierający sześć artykułów, poświęconych następującym zagadnieniom: człowiek jako osoba przedmiotem i celem kultury (na szczególną uwagę zasługuje wątek dotyczący Objawienia jako zaczniku nowej kultury oraz znaków czasu kultury współczesnej); centralne miejsce człowieka: fundament teologii i duchowości (cenna jest tutaj refleksja nad wzajemnością Bóg-osoba ludzka); Jan Paweł II – osobowość, która jest wyzwaniem (m.in. uwzględ-

nia się tutaj wkład Ojca świętego do dziedziny studiów i nauki); Chrystus jako zasada zjednoczenia; relacja między wiarą i rozumem; prawda a wolność jako kwestia zasadnicza (akcentuje się tutaj m.in. prawdę jako warunek prawdziwej wolności oraz ukazuje się Chrystusa jako pełnię Prawdy, która wyzwala człowieka).

„Kultura nośnikiem wartości chrześcijańskich” (s. 337-395) to tytuł ostatniego, piątego rozdziału książki, w którym znalazło się siedem rozważań Autora. Pierwsze dotyczy wiary i kultury jako drogi uniwersytetu (szczególną uwagę przyciąga tutaj wątek dotyczący kwestionowania wiary na poziomie akademickim i odpowiedzi na to kwestionowanie; Autor wskazuje cztery czynniki wzbogacania rozwoju naukowego i technologicznego przez wiarę: wywoływanie refleksji nad znaczeniem i celem badań, umożliwienie uchwycenia pojęcia humanizmu, zobowiązanie do zachęcania uniwersytetów i do wnikania w tajemnicę człowieka, bezinteresowne poszukiwanie prawdy, która ma swoją pełnię w Chrystusie), a także porusza sprawę dialogu między wiarą i kulturą. Podrozdział drugi to „Wyzwania w aktualnym kontekście”; trzeci zaś ma za przedmiot wezwanie dziedzictwa kulturowego Europy (chodzi o praktykę uniwersytetu uprawiania *lectio, quaestio i summa*); czwarty jest poświęcony świadectwu chrześcijańskiemu i dialogowi (chodzi o rolę edukacji międzykulturowej w pluralistycznym świecie). W kolejnym, piątym podrozdziale znajdujemy uwagi na temat uniwersytetu wobec globalizacji (globalizacja, także w odniesieniu do uniwersytetów, nie jest *a priori* ani dobra ani zła – jej kształt zależy od ludzi; globalizacja powinna służyć ludziom i rozwojowi osoby w całościowym jej wymiarze). Szósty segment rozdziału został poświęcony roli języka łacińskiego jako nosiciela kultury (jest to język Kościoła, stąd w studiach kościelnych jest niezbędnym). Ostatni podrozdział dotyczy formacji duchowieństwa i muzyki kościelnej.

Na końcu książki (s. 397-400) zamieszczono „Spis tekstów wykorzystanych w publikacji”, który umożliwi czytelnikowi zorientowanie się w bibliografii wykorzystanej przez Autora.

Prezentowana książka kard. Zenona Grocholewskiego, doświadczonego profesora i doskonale zorientowanego w problematyce kościelnych i katolickich uniwersytetów prefekta Kongregacji Wychowania Katolickiego, obejmująca – jak widać – szeroki wachlarz zagadnień, stanowiąca owoc jego wieloletnich przemyśleń podejmowanych m.in. na kanwie wizyt w różnych ośrodkach akademickich, spotka się niewątpliwie z dużym zainteresowaniem tych wszystkich, którym sprawa uczelni kościelnych i katolickich leży na sercu.

Ks. Wojciech Góralski